

31 Μαρτίου 2010

ΚΕΙΜΕΝΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 05

ΕΛΛΑΔΑ – ΤΟΥΡΚΙΑ

Το «μέρισμα ειρήνης», η αμοιβαία μείωση εξοπλισμών και η δυσάρεστη πραγματικότητα

Η περιρρέουσα ατμόσφαιρα το τελευταίο διάστημα συνηγορεί στο ότι η ελληνική κυβέρνηση επεξεργάζεται σειρά από πρωτοβουλίες στα ανοιχτά μέτωπα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής, πολλές εκ των οποίων έχουν ήδη αναληφθεί στο παρασκήνιο, με τις οποίες επιδιώκεται η εξομάλυνση των προβλημάτων που ταλανίζουν τις διεθνείς σχέσεις της χώρας.

Οι επιδιώξεις της ελληνικής πλευράς συνοψίζονται στις αναφορές παραγόντων της πολιτικής ηγεσίας περί της αμοιβαίας αξιοποίησης αυτού που στη διεθνή βιβλιογραφία έχει αποκληθεί ως «**μέρισμα ειρήνης**» («**peace dividend**»), το οποίο κυρίως συνίσταται:

- > Στην εξοικονόμηση πόρων οι οποίοι από επενδυτικές δραστηριότητες στο χώρο των εξοπλισμών θα κατευθυνθούν σε τομείς όπως για παράδειγμα η παιδεία και η υγεία.
- > Στην προώθηση της οικονομικής ανάπτυξης μέσω επενδύσεων και της ευημερίας ως αποτέλεσμα της επικράτησης συνθηκών ασφαλείας και ειρήνης.

Το Ινστιτούτο Αναλύσεων Ασφάλειας και Άμυνας επισημαίνει ότι στις διεθνείς σχέσεις, άρα και στο πλέγμα των ελληνοτουρκικών σχέσεων, θα πρέπει να υφίσταται **σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στο ΕΥΚΤΑΙΟ και το ΕΦΙΚΤΟ ως προϋπόθεση χάραξης και εφαρμογής αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής.**

Το μεν πρώτο θα μπορούσε να θεωρηθεί ως το «δέον γενέσθαι», μια **θεωρητική κατασκευή στην οποία θα μπορούσε να στοχεύει σε μακροσκοπικό-μακροπρόθεσμο επίπεδο η εξωτερική πολιτική, ενώ αποτελεί και μια «πολιτικώς ορθή» οδό ανάπτυξης της διακηρυκτικής πολιτικής ενός κράτους.**

Ωστόσο, το δεύτερο, προσδιορίζεται από τις **αντικειμενικές συνθήκες που επικρατούν σε μια συγκεκριμένη χρονική συγκυρία, αλλά και από τις γενικές αρχές της εξωτερικής πολιτικής της αντίπαλης πλευράς σε μια διένεξη, όπως αυτές γίνονται αντιληπτές από την Ελλάδα.**

Πόσο ρεαλιστικό είναι να ομιλεί ένα υπουργείο Εξωτερικών για «μέρισμα ειρήνης» στις σχέσεις της Ελλάδας με την Τουρκία πέραν του πλαισίου της διακηρυκτικής πολιτικής των αρχών που διέπουν τη δράση του; Κατά συνέπεια, η ουσία είναι ότι **η Ελλάδα θα πρέπει να προσέξει ώστε να μην πέσει θύμα της δικής της διακηρυκτικής πολιτικής**. Δηλαδή, να πειστεί ότι όσα διακηρύσσει απηχούν την πραγματικότητα και κάτι το εφικτό, όχι το επιθυμητό, το οποίο θα μπορούσε να υλοποιηθεί μόνο σε περίπτωση που σημειωνόταν θεαματική αλλαγή στη στάση της τουρκικής πλευράς. **Ακόμη και στην παρούσα συγκυρία όταν από την πλευρά της Τουρκίας υπάρχει η τάση ευθυγράμμισης της διακηρυκτικής πολιτικής της με αυτή της Ελλάδας, η στάση της Αθήνας οφείλει να είναι εξαιρετικά προσεκτική**. Η πρόταση περί «αμοιβαίας μείωσης εξοπλισμών» Ελλάδας και Τουρκίας μπορεί να γίνεται αντιληπτή ως πολλά υποσχόμενη, ωστόσο, όπως θα εξηγηθεί στη συνέχεια, η κατάσταση εμφανίζεται εξαιρετικά περίπλοκη, εάν υποστεί τη βάση της ανάλυσης επί τη βάση των συμφερόντων των δυο μερών.

Η προκλητική ενέργεια της τουρκικής κορβέτας BAFRA (F-505) για παράδειγμα, δε συνηγορεί υπέρ της αποδοχής της εκδοχής ότι οι δυο πλευρές του Αιγαίου έχουν – επιτέλους – «γοητευτεί» από την προοπτική είσπραξης του «μερίσματος ειρήνης» και αποφάσισαν αιφνιδιαστικά και από κοινού να επιχειρήσουν τον επαναπροσδιορισμό των μεταξύ τους σχέσεων. Σε κάθε περίπτωση, **η Αθήνα πρέπει να αποφύγει το σύνηθες σφάλμα, να αναλύσει τις τουρκικές ενέργειες αποκλειστικά υπό το πρίσμα της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης στη γειτονική χώρα**. Σε δηλώσεις αξιωματούχων της ελληνικής κυβέρνησης καταγράφηκε το επιχείρημα ότι οι προκλήσεις της Τουρκίας προέρχονται από το στρατιωτικό κατεστημένο της χώρας, γενικότερα τους αποκαλούμενους ως «κεμαλιστές», οι οποίοι βρίσκονται σε ευθεία σύγκρουση με το ισλαμικό Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP) του πρωθυπουργού Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. **Ενώ θα ήταν λάθος να αγνοηθεί η παράμετρος των εσωτερικών πολιτικών ισορροπιών στην Τουρκία, εξίσου λανθασμένη θα ήταν και η προσκόλληση στη συγκεκριμένη ερμηνεία, καθότι αυτή αποκαλύπτει τη μισή αλήθεια**.

Η τουρκική αναθεωρητική πολιτική δεν είναι νέο φαινόμενο.

Η συνεπής εφαρμογή της έχει ξεπεράσει χρονικά τις τρεις δεκαετίες, στη διάρκεια των οποίων στην εξουσία έχουν βρεθεί πολιτικοί με διαφορετικό ιδεολογικό στίγμα, ακόμη και ανάμεσα σε αυτούς που κατατάσσονται στο κεμαλικό στρατόπεδο. Η πολιτική της Άγκυρας, στα γενικά της χαρακτηριστικά, αν και πάντοτε προσαρμοζόταν στην εκάστοτε πολιτική συγκυρία, παραμένει αναλλοίωτη. Κατά συνέπεια, ακόμη κι αν δεχθούμε ως υπόθεση εργασίας ότι η σημερινή τουρκική ηγεσία επιθυμεί ειλικρινά την αντιμετώπιση των προβλημάτων στις σχέσεις των δυο χωρών, ποια θα είναι η στάση και η θέση της Ελλάδας σε περίπτωση που το AKP απομακρυνθεί με τον οποιονδήποτε τρόπο από την εξουσία; **Από τη στιγμή που η ελληνική κυβέρνηση χρησιμοποιεί ως επιχείρημα για την ερμηνεία των προκλήσεων την εσωτερική πολιτική σύγκρουση στην Τουρκία, το να προχωρήσει στην οποιαδήποτε διευθέτηση κάνοντας γενναίες υποχωρήσεις προς χάριν της ειρήνης, είναι σα να «χτίζει πάνω στην άμμο» (η οποία στην περίπτωση της τουρκικής εσωτερικής πολιτικής σκηνης είναι και κινούμενη...), αφού με τον τρόπο αυτό εμφανίζεται να προδικάζει αυθαίρετα την έκβαση της εσωτερικής σύγκρουσης**. Θα

πρόκειται, κυριολεκτικά, για αυθαίρετη μεθοδολογία χάραξης πολιτικής, η οποία θα έχει δυσμενείς συνέπειες για την Ελλάδα.

Ο πολιτικός κόσμος της Ελλάδας θα πρέπει να κατανοήσει ότι σε όλα τα σενάρια και τα ενδεχόμενα **η απάντηση είναι μία και μόνο: η συνειδητή απόφαση της χώρας να υλοποιεί πολιτική αποτροπής απέναντι στην Τουρκία αφού είναι η μοναδική πολιτική επιλογή που την εξασφαλίζει και στο βέλτιστο και στο χειρίστο σενάριο.**

Ταυτόχρονα, είναι η μοναδική πραγματικά ειρηνική πολιτική: εφόσον η Ελλάδα έχει απεμπολήσει στο στρατιωτικό της δόγμα ακόμα και τη **δυνατότητα εξαπόλυσης προληπτικής επίθεσης** («preemptive strike») σε περίπτωση κρίσης, το μοναδικό ενδεχομένως πλεονέκτημα που θα διέθετε δεδομένης της σημαντικής υστέρησής της σε απόλυτους αριθμούς, είναι τουλάχιστον φαιδρό να συζητά κανείς για ελληνική απειλή έναντι της Τουρκίας. Κατά συνέπεια, **η αντίταξη αποτελεσματικής αποτροπής απέναντι στην Τουρκία, επί της ουσίας δηλαδή το να αρνείσαι στη χώρα-δυνητική απειλή τους αναθεωρητικούς της στόχους δια της επίδειξης της ισχύος σου, ωθεί τον αντίπαλο να σκεφτεί σοβαρά τη μόνη εναλλακτική λύση: το να αναζητήσει τον έντιμο συμβιβασμό και την απεμπλοκή από την αδιέξοδη κατάσταση.** Ασφαλώς, σε περίπτωση που παραμελείς την αποτρεπτική σου **ισχύ ισχύει και το ακριβώς αντίθετο, ότι επί της ουσίας προσκαλείς τον αντίπαλο να εντατικοποιήσει τις προσπάθειές του και να κλιμακώσει τις πιέσεις του διότι γίνεται αντιληπτό ότι το ενδεχόμενο κόστος των δράσεών του υπολείπεται σε σημασία των δυνητικών ωφελειών.**

Κι ενώ επικοινωνιακά εμφανίζεσαι να ασκείς «φιλειρηνική πολιτική» το ουσιαστικό αποτέλεσμα που παράγεται είναι το αντίστροφο.

Όσον αφορά στο οικονομικό-αναπτυξιακό σκέλος του επιχειρήματος, το δεδομένο είναι ότι οι επενδύσεις στην άμυνα είναι όχι μόνο παραγωγικές αλλά «διαχέουν» τεχνολογικά οφέλη στο σύνολο της οικονομίας. Όμως η ανταποδοτικότητα τους εξαρτάται άμεσα από το περιεχόμενο της πολιτικής υλοποίησής τους.

Η παντελής έλλειψη ολοκληρωμένης βιομηχανικής στρατηγικής και πολιτικής, οι κοντόφθαλμες πολιτικές πρακτικές των απώτερου και πιο πρόσφατου παρελθόντος οι οποίες καλλιεργούσαν και ανέπτυσσαν το εθνικό μας «προϊόν», τον κρατικοδίαιτο μεταπρατισμό, η ανεπάρκεια και διαφθορά του κρατικού μηχανισμού, και η επίσης παντελής έλλειψη προγραμματισμού δεν επέτρεψαν μέχρι σήμερα να αξιοποιηθούν πολλές μεγάλες ευκαιρίες για την ανάπτυξη ισχυρού βιομηχανικού τομέα και την απόκτηση τεχνογνωσίας. Ενός υψηλού τεχνολογικού επιπέδου τομέα με δυνατότητα σχεδίασης, ανάπτυξης και παραγωγής ολοκληρωμένων προϊόντων και φυσικά με ισχυρή εξαγωγική δράση.

Η «αμοιβαία μείωση εξοπλισμών»

Περί τα τέλη Φεβρουαρίου, κατά τη διάρκεια συνέντευξης Τύπου σε Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους δημοσιογράφους, ο Τούρκος πρωθυπουργός Ερντογάν πρότεινε την αμοιβαία μείωση των εξοπλισμών. Παρομοίου περιεχομένου δήλωση έκανε ο Ερντογάν και μέσα από τις σελίδες καθημερινής εφημερίδας. Ακολούθησε ο υπουργός Εθνικής Άμυνας, Ευάγγελος Βενιζέλος, από το βήμα του

συνεδρίου με θεματική ενότητα «Ελλάδα-Τουρκία τον 21^ο αιώνα», που ζήτησε από την τουρκική ηγεσία την αμοιβαία μείωση των εξοπλισμών με σκοπό να διαφύγουν οι δυο χώρες από τον φαύλο κύκλο στον οποίο έχουν παγιδευτεί. Στο ίδιο μήκος κύματος αλλά με πιο... εφευρετική επιχειρηματολογία, ο Τούρκος υπουργός Ευρωπαϊκών Υποθέσεων, Εγκεμέν Μπαγκίς, σε πρόσφατο άρθρο του στην International Herald Tribune, δήλωσε ότι **«ένας από τους λόγους της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα είναι η προσπάθειά της να ανταγωνιστεί την Τουρκία στις εξοπλιστικές δαπάνες»**, κατηγορώντας εμμέσως Γαλλία και Γερμανία ότι ενώ εμφανίζονται να επιθυμούν να βοηθήσουν την Ελλάδα, επί της ουσίας επιδιώκουν να της πουλήσουν οπλικά συστήματα. Ο Μπαγκίς μάλιστα αποφαίνεται και επί των αμυντικών αναγκών της χώρας μας, λέγοντας **«η Ελλάδα «δεν έχει ανάγκη από νέα άρματα μάχης, πυραύλους, υποβρύχια ή μαχητικά αεροσκάφη, όπως και η Τουρκία. Είναι καιρός να μειωθούν οι εξοπλιστικές δαπάνες παγκοσμίως, αλλά ιδιαίτερα της Τουρκίας και της Ελλάδας»**.

Οι ανωτέρω δηλώσεις σε μια πρώτη ανάγνωση φαίνονται εξαιρετικά ελπιδοφόρες. Εάν κανείς αναζητήσει ενδεχόμενα κίνητρα, μπορεί να ανακαλύψει πολύ περισσότερα από την ενδεχόμενη φιλειρηνική διάθεση της τουρκικής ηγεσίας. Ορισμένες παρατηρήσεις κρίνονται απαραίτητες:

>Η τουρκική στάση θα μπορούσε να υπαγορεύεται με σκοπό **την εξυπηρέτηση των επικοινωνιακών αναγκών της κυβέρνησης Ερντογάν** να οικοδομήσει διεθνώς τη φήμη ενός καθεστώτος που προωθεί την ειρήνη, τη σταθερότητα και την ασφάλεια.

>Διαδοχικές κυβερνήσεις στην Ελλάδα την τελευταία εικοσαετία έχουν διακηρύξει σε όλους τους τόνους την επιθυμία τους για περικοπή των αμυντικών δαπανών, ενώ από το 5% του ελληνικού ΑΕΠ οι αμυντικές δαπάνες της Ελλάδας έχουν υποχωρήσει και κάτω του 1% την τελευταία δεκαετία («θύμα» και αυτές του αδηφάγου, διεφθαρμένου, ανίκανου και αναποτελεσματικού ελληνικού κράτους των «ελλειμμάτων»), ενώ την ίδια στιγμή η Τουρκία υλοποιούσε εξοπλιστικά προγράμματα και εξήγγειλε ακόμα περισσότερα και πιο φιλόδοξα (αψευδής μάρτυς της τάσης διαμόρφωσης των τουρκικών αμυντικών δαπανών ο συνημμένος πίνακας 1). **Πόσο πειστικός είναι ο ισχυρισμός ότι η Άγκυρα αντελήφθη ότι η μέχρι στιγμή στάση της έχει οδηγήσει σε αδιέξοδο και πλέον επιθυμεί να επαναπροσδιορίσει τις σχέσεις της με την Αθήνα;**

>Η πολιτική διακήρυξη της επιθυμίας για αμοιβαία μείωση των εξοπλισμών θα πρέπει βέβαια να θεωρηθεί συμβατή με **το δόγμα των «μηδενικών προβλημάτων»** στην τουρκική εξωτερική πολιτική που έχει διατυπώσει ο υπουργός Εξωτερικών της γειτονικής χώρας, καθηγητής Αχμέτ Νταβούτογλου. Κατά συνέπεια, θα ήταν λογικό σφάλμα να απορριφθεί εξ υπαρχής, μόνο με την αιτιολογία ότι πρόκειται για επικοινωνιακό τέχνασμα. Ένας αντίλογος βέβαια θα ήταν **τι εξυπηρετεί να ζητάς από μια χώρα να περικόψει τους εξοπλισμούς της τη στιγμή που τα τελευταία πέντε χρόνια δεν έχει υπογράψει κανένα ουσιαστικό νέο εξοπλιστικό πρόγραμμα, και λόγω της οικονομικής κρίσης;**

Εάν η τουρκική έκκληση για αμοιβαία μείωση των εξοπλισμών δεν είναι απλώς επικοινωνιακό τέχνασμα, θα μπορούσε να είναι ένα από τα ακόλουθα:

>Ενδεχομένως, **η Τουρκία επιθυμεί να επεκτείνει την περίοδο της ελληνικής εξοπλιστικής απραξίας.** Η φημολογία περί του ενδεχομένου υπογραφής στο μέλλον συμβολαίων για την κατασκευή νέων φρεγατών και την προμήθεια μαχητικών αεροσκαφών επόμενης γενιάς είναι βέβαιο ότι ανησυχεί την τουρκική ηγεσία, αφού η οικονομική κατάσταση της γειτονικής χώρας δεν είναι και πολύ καλύτερη. Με την εξαίρεση ενδεχομένως των καλύτερων -θεωρητικά- προοπτικών της λόγω μεγαλύτερου μεγέθους και περιθωρίων ανάπτυξης, εάν δεν υπήρχε το στρατιωτικό κατεστημένο που αντιδρά στην προοπτική περικοπής των εξοπλιστικών του προγραμμάτων, η τουρκική κυβέρνηση θα είχε αιτηθεί βοήθειας από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ) με το οποίο διαπραγματεύεται τα τελευταία χρόνια, χωρίς όμως αποτέλεσμα. **Και μόνο η διεξαγωγή αυτής της διαπραγμάτευσης με το ΔΝΤ αποκαλύπτει το πόσο ευάλωτη είναι στην πραγματικότητα η τουρκική οικονομία,** η οποία θα μπορούσε να τεθεί στο στόχαστρο του διεθνούς κερδοσκοπικού κεφαλαίου σε περίπτωση αλλαγής των γεωστρατηγικών συσχετισμών και των προτεραιοτήτων ισχυρών δρώντων του διεθνούς συστήματος στην ευρύτερη περιοχή.

>Η κυβέρνηση του ΑΚΡ ενδεχομένως να επιθυμούσε την περικοπή των εξοπλισμών με σκοπό να ασκήσει πίεση στο στρατιωτικό κατεστημένο.

>Η γειτονική χώρα θα ήταν λογικό να εκτιμά ότι η οικονομική πίεση στην Ελλάδα έχει ημερομηνία λήξης και πως στη συνέχεια η χώρα θα μπορούσε εκ νέου να αποτελέσει πόλο έλξης επενδύσεων που θα οδηγήσουν στο δρόμο της οικονομικής ανάπτυξης, κάτι που θα διαφοροποιούσε τα δεδομένα στον ελληνοτουρκικό ανταγωνισμό.

Μια απλή ματιά στο χάρτη της περιοχής αρκεί να καταδείξει ότι η Ελλάδα δεν αποτελεί καν απειλή ασφαλείας για την Τουρκία. Το φοβικό σύνδρομο που κατατρέπει τον ελληνικό πολιτικό κόσμο σε ό,τι αφορά την Τουρκία ευθύνεται για τη σημερινή κατάσταση, όπου η Άγκυρα έχει τη δυνατότητα να επιχειρεί την εξαγωγή εσωτερικών της προβλημάτων προς τη Δύση.

Μπορεί οι θεωρίες του Νταβούτογλου να φαίνονται «ειρηνικές», ωστόσο, ο «ζωτικός χώρος» στον οποίο αναφέρεται είναι εξόχως αποσταθεροποιητικός, ειδικά στο ελληνοτουρκικό μέτωπο. Πολλώ δε μάλλον όταν η εμπειρία από την εφαρμογή της πολιτικής του μόνο ειρήνη δεν έφερε, ενώ έχει προκαλέσει μεγάλο προβληματισμό και στη Δύση. Όσον αφορά την Ελλάδα, τα προβλήματα στις σχέσεις της Τουρκίας με τη Ρωσία που εστιάζονται στην περιοχή αμέσου γεωπολιτικού ενδιαφέροντος της Μόσχας, το «εγγύς εξωτερικό», το χώρο που καταλαμβάνουν χώρες πρώην μέλη της ΕΣΣΔ, τα αντίστοιχα προβλήματα στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, αποκαλύπτουν ότι οι τουρκικοί εξοπλισμοί δεν πρόκειται ποτέ να συσχετιστούν με την Ελλάδα. **Εκτός κι αν η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της Τουρκίας έχει παρανοήσει και πιστεύει ότι κινδυνεύει από ενδεχόμενη ελληνική στρατιωτική επίθεση.**

Αυτό που ανησυχεί την Άγκυρα είναι το ενδεχόμενο να χάσει το στρατιωτικό πλεονέκτημα που ενδεχομένως πιστεύει ότι έχει αποκτήσει ως αποτέλεσμα της ελληνικής αδράνειας στον αμυντικό τομέα.

Το πλέον πιθανό σενάριο είναι ότι η Τουρκία επιθυμεί να παραπλανήσει την Ελλάδα και να ενισχύσει όλες εκείνες τις φωνές στο εσωτερικό της, που έχοντας ξεχάσει την κρίση των Ιμίων (να υπενθυμίσουμε ότι ξέσπασε μετά από αρκετά χρόνια ελληνικής εξοπλιστικής απραξίας και μετά την ανάδειξη ηγετικής ομάδας που είχε αρχικά κάνει σημαία τη μείωση των αμυντικών δαπανών...), αδυνατούν να διακρίνουν τις απειλές επιλέγοντας τις πλέον βολικές ερμηνείες όσων συμβαίνουν, τέτοιες που να ταιριάζουν με τις προκατασκευασμένες στερεοτυπικές τους αντιλήψεις.

Πίνακας 1. Τουρκικές Αμυντικές Δαπάνες κατ' έτος σε δις δολάρια ΗΠΑ						
Δαπάνες	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Συνολικές Αμυντικές Δαπάνες (περιλαμβανομένης Στρατοχωροφυλακής & Ακτοφυλακής)	9,39	11,72	11,63	13,64	13,30	14,00
Συνολικές Αμυντικές Δαπάνες (μόνο οι Τουρκικές Ένοπλες Δυνάμεις)	7,02	8,19	8,30	9,96	10,20	9,90
Συνολικές Αμυντικές Δαπάνες με στοιχεία NATO	9,39	10,30	11,56	11,81	13,32	Μη διαθέσιμα
Παρατηρήσεις: -Τα ανωτέρω ποσά είναι ενδεικτικά και η ακρίβεια τους ελέγχεται. -Ο πίνακας έχει συνταχθεί με βάση στοιχεία του NATO, του International Institute of Strategic Studies (IISS), και άλλων διεθνών οργανισμών και ινστιτούτων. -Για το έτος 2009 οι τουρκικές δαπάνες για αγορές αμυντικού υλικού 4 δις δολάρια ΗΠΑ, ενώ για το 2008 το αντίστοιχο ποσό ήταν 3,5 δις δολάρια ΗΠΑ.						